

XI. Ince pápa üdvözlése Buda visszafoglalása alkalmából.

XI. Ince pápa nagy egyéniségét a Bécs felmentésének, illetve Buda visszafoglalásának 200 éves jubileuma alkalmával napvilágot látott történelmi művek helyezték először méltó megvilágításba. Fraknoi Vilmos, Onno Klopp, Károlyi Árpád, Acsády Ignác, majd később Max Immich, Ludwig Pastor és Szekfű Gyula művei¹⁾ nyomán mind tisztábban bontakozott ki a pápai diplomácia szerepe és Ince pápa gondviselészerű tevékenysége, aki az Odescalchiak minden kitartó energiáját, magasztos lelkületének erkölcsi erejét, szent méltóságának tekintélyét és politikai súlyát latba vetette, hogy megteremtse a törökellenes keresztény állam-szövetséget.

A történelmi igazság, amely fáradságos levéltári kutatás eredményeként lassan tört utat, a dicsőséges események korában közismert volt. Hogy XI. Ince pápa milyen mértékig volt éltető lelke és irányítója a törökellenes keresztény vállalkozásnak, azt Pastor szerint a Bécs felmentésekor hozzá intézett üdvözlő levelek bizonyítják a legjobban. Ezt még sokkal több joggal lehet elmondani arról az általános lelkesedésről és a hálának közvetlen, feltörő erővel történő megnyilatkozásáról, amely a budai győzelem hírére áradt feléje.

Ezeknek az elismerést és köszönetet tolmácsoló leveleknek a közlésével, illetve ismertetésével egyfelől szerény adalékkal szeretnénk hozzájárulni az idevonatkozó alapvető történelmi művek adataihoz, másfelől Buda visszavételének 250. évfordulója alkalmával a kortársak szavát és szívét szólaltatva meg, áldozni kívánunk nemzetünk jótévője, XI. Ince pápa kegyeletes emlékének.

I.

BUDA BEVÉTELÉNEK ÖRÖMHÍRE RÓMÁBAN.

Nemcsak XI. Ince pápa, hanem Róma lakossága és egész Itália lázas nyugtalansággal várta az ostrom kimenetelét. A vatikáni udvarban virrasztó szolgálatot szerveztek, hogy az éjtszaka érkező hírekről a pápa azonnal értesülést szerezhessen. Amikor Buda elestének várva-várt örömhíre megérkezett, éppen Krisztina svéd királynő látogatását fogadta. A Vatikáni Könyvtárból Lancellotti²⁾ herceg közölte erre vonatkozólag egy szeptember 14-én kelt feljegyzést: »Mentre la Reggina di Svetia, Lunedì stava alla udienza del Papa, fu avvisata la Santità Sua dell'arrivo in Roma di un Corriero spedito dal Mastro delle Poste di Bologna con la nuova capitale per via di Mantova della presa di Buda«. A pápai udvar szeptember 9-én, hétfőn a bolognai postamestertől kapta tehát az első

hiradást a világraszóló győzelemről s ezen adat hitelességének igazolására közöljük Carlo Antonio Gagliardelli postamester sajátkezű levelét, amelyet szeptember 8-án reggel 10 órakor írt Cibo kardinális államtitkárhoz, remélve, hogy elsőnek jelentheti a Mantovából kapott örömhírt a pápának. Jó reménységében nem is csalódott és buzgalmaért 100 doble ajándékban részesült. A kiadatlan levél eredetijét, amelyet Sante Baldi futár vitt Rómába, a Vatikáni Titkos Levéltár őrzi. (Lett. Part. n. 70. f. 573.)

Eminentissimo et Reuerendissimo Signore Mio
Patrono Colendissimo,

Con corriero espresso speditomi da Mantoua, et che mi gionge in questo punto io riceuo l'auuiso della presa di Buda seguita il pomeriggio di duoi corrente a' forza d'Armi dalla parte del Serenissimo di Lorena doue entrarono 9000 persone, non sapendosi per hora altre particolarità. Ho creduto poter essere io il primo à portarne questa felice noua all' E. V. poiche di qui non sono passati altri corrieri. La supplico humilmente di gradire quest atto dell mio humillissimo ossequio nella commune allegrezza e nella gloria del Nostro Santo Pontefice essendo seguita la presa nel punto medesimo della Promotione.

M'inchino riuerentemente. Dell' Eminenza Vostra Humilissimo
Riuerentissimo et Obligatissimo Seruo

Carlo Antonio Gagliardelli
Mastro di Posta

Bologna, li 8 settembre 1686 ad hor. 10.

Az éjtszaka folyamán és másnap reggel velencei hírnökök megerősítették ugyan ezt az első értesítést, teljes bizonyosságot azonban nem szolgáltatottak. Annál is inkább, minthogy Buda július 17-i állítólagos elestéről hasonló módon érkeztek annak idején hamisnak bizonyult jelentések. Minden kétséget eloszlatott azonban egy szemtanúnak, Sanfrè grófnak a megjelenése, aki Miksa Emánuel bajor választófejedelem sajátkezű levelét hozta. A pápa három órás kihallgatáson fogadta a Scarlati apát bajor követ kíséretében jelentkező grófot és elrendelte, hogy másnap (szept. 12.) reggel a néppel is közöljék az örvendetes eseményt.

A bajor választó levele egyúttal az első az üdvözlő levelek sorában, amelyek XI. Ince pápát köszöntik Buda visszafoglalása alkalmából és a kereszténység e sorsdöntő diadaláért a fő érdemet neki tulajdonítják. Így, tekintve, hogy ez is kiadatlan, az alábbiakban teljes egészében közöljük. (Arch. Segr. Vat. Lett. dei Principi, n. 215, f. 340.)

Beatissime in Christo Pater, ac Domine Domine Clementissime.

Post humillima beatissimorum pedum oscula nihil adeo Sanctitati Vestrae cordi esse noui, quam Rei publicae Christianae, cuius caput in eadem veneramur, incrementum et faustos progressus intelligere, quare cum Buda hactenus obsidione cincta nostris tandem armis cesserit, hac ipsa die secunda septembris circiter sub horam quintam pomeridianam

vi subacta, ac nostris tandem armis cedere coacta. Statim meum esse existimavi Sanctitatem Vestram prosperi huius euentus per Camerarium meum et syncere michi (sic!) dilectum Comitem de Sanfrè, quantocius certiore reddere, qui cum ipsemet expugnationi huic ad finem usque praesens fuerit, plura oretenus exponere valebit, et meo nomine gratulabitur Sanctitati Vestrae ut pote cuius auspicijs et adiumento hac ex parte ut plurimum debetur, cui proinde mea omnia obsequia cum repetito pedum osculo defero, et eidem diuturnam incolumitatem ex animo precor.

E castris meis ante Budam. 2 septembris 1686.

M. Emanuel Elector.

Hamarosan jelentették Thun gróf megérkezését, aki Lipót király szeptember hó 3-án kelt sajátkezű levelét hozta s fényes hivatalos külsőségek között tolmácsolta a bécsi udvar hódolatát. Az esemény jelentőségét méltatva Lipót közli a pápával, hogy Buda »in Nostram, Nostrique Hungariae Regni potestatem reversa est«. A levél eredetijét a Vatikáni Levéltár őrzi, Augustin Theiner³⁾ az orosz vonatkozású levéltári anyag között teljes egészében közölte.

Lotharingiai Károly herceg szeptember hó 14-én a táborból írt olasznyelvű levelében részletekbe menő tájékoztatót írt Ince pápának az ostrom lefolyásáról. Lancellotti herceg erre való tekintettel idézi is alkalmi értekezésében.⁴⁾ Ezen két utóbbi levelet leszámítva kiadatlanok a budai győzelemmel kapcsolatos elismerő és köszönő iratok, amelyeket a Vatikáni Titkos Levéltár őrzött meg. Lotharingiai Károly herceg leveléből azonban szükségesnek tartjuk idézni a befejező sorokat, amelyekben arról tesz tanubizonyságot, hogy XI. Ince ösztönzésére vállalta a hadjárat megindítását.

»Dio va continuando la sua protettione alle arme Christiane sotto un pontificato così degno come quello di Vostra Santità.

Quale spero colmerà di lungi anni a ciò la Christianità godi molte vittorie. Attribuisco in modo particolare al paterno affetto con il quale Vostra Santità m'ha animato questa campagna, il bun exito di questo assedio.«

Ince pápa végnélküli örömmel és meglepéssel fogadta a diadal hírért és örömeiben őszintén osztozott egész Róma. Nemcsak köszönetét tolmácsolta a nemes ügyért harcolóknak, hanem kitüntetéssel és ajándékokkal is igyekezett háláját és elismerését kifejezni. Lotharingiai Károly herceg és a bajor választófejedelem számára drágaművű ékköves kereszték készíttetését rendelte el, Thun grófnak pedig a máltai lovagrend nagykeresztjét adományozta. Krisztina svéd királynő szintén aranyérmét ajándékozott Sanfrè és Thun grófoknak, akiket a római előkelők is ajándéktárgyakkal halmoztak el. Az általános lelkesedést nagyon híven tükrözik a királynő Terlon francia követhoz szeptember 10-én intézett levelének következő sorai:⁵⁾

»Pendant que je vous écris, nous venons de recevoir avec une joie inexprimable la nouvelle de la prise de Bude. Cette action héroïque est digne de la noble envie de tous les grands coeurs, et j'aimerois mieux l'avoir faite, que de posséder le Monde entier. Loué soit Dieu à qui tout la gloire en est due.«

II.

XI. INCE PÁPA ÜDVÖZLÉSE BUDA VISSZAFoglalása
ALKALMÁBÓL.

Az ostromló sereg vezéreinek és a törökellenes szövetség államfőinek: Sobieski János lengyel királyon és a velencei dogen kívül a többi európai uralkodó és általában az egész keresztény közvélemény a pápa segítségének és áldásos buzgalmának köszönte a »szent háború« sikerét. II. Jakab angol király, amikor Adda⁶⁾ nuncius közölte vele a győzelem híreit, így kiáltott fel: »Öszentsége, aki megmentette Bécsset, íme bevette Budát; évszázadok óta nem ült hasonló pápa Szent Péter trónusán!« Ugyanő követséget is akart küldeni Rómába azzal a különleges megbízatással, hogy egy Buda ostromát és bevételét megörökítő, metszetekkel ékesített díszműhöz anyagot gyűjtsön.

A spanyol király is a pápa állandó atyai támogatásának tulajdonítja a keresztény fegyverek győzelmét Madridból november 14-én írt hódoló soraiban: »El faorable feliz sucesso que mediante los continuados Paternales auxilios de V. Santidad, han logrado las Armas Catholicas en la rendicion de Buda, incluye tales y tan grandes consecuencias.« (Lett. Princ. n. 215, f. 521.)

A lucai köztársaság szeptember 15-én kelt gratuláló levelét Bottini érsek nyújtotta át a Szentatyának. A levél kezdő sorait idézzük annak bizonyítására, hogy a közhit szerint a török döntő vereséget szenvedett, aminek következtében küszöbön állott Magyarország teljes felszabadulása: »I felici progressi delle Armi Christiane erano preludij della tanto sospirata espugnazione di Buda, che porta con se l'aquistato d'un Regno.« (Ibid. f. 376.)

Magyar szempontból különös figyelemre méltó a raguzai köztársaság Buda visszafoglalásával kapcsolatos vatikáni levelezése. A köztársaság rektora szeptember 18-án túlradó lelkesedéssel üdvözlö a pápát:

»Nel tempo del glorioso Pontificato di Vostra Santità Sua Divina Maestà hà reseruato tutte le più desiderabili felicità per la Sua Santa Religione . . . L'importantissimo acquisto della città di Buda hà riempito la Republica Christiana d'indicibile giubilo.« (Ibid. f. 378.)

A raguzaiak különös örömét megmagyarázza az a levél, amelyet Paolo Francesco Pieruzzi raguzai nemessel küldtek november 20-án Cibo kardinális államtitkárhoz. Hivatkozva arra, hogy városuk Magyarország fennhatósága alatt Mátyás király idejéig évi adó fejében önkormányzatot élvezett, a pápa közbenjárását kérik Lipótnál, akitől már ígéretet kaptak a régi jogviszony helyreállítására. (Lett. Part. n. 70. f. 818.)

A máltai lovagrend nagymestere már korábban kifejezte szerencsekívánatait és az egyházfejedelmek is mindnyájan a világiakkal versenyezve siettek a pápa üdvözlésére.

A velencei pátriárka és a kardinálisok vagy egyenesen a pápához, vagy Cibo államtitkárhoz intézték köszönő elismeréseiket és jókívánságukat; így Raggi (Ravenna), Nerli (Assisi), Visconti (Milano), Spada (Urbino), Conti (Ancona), Barbarigo (Pádua), Bonsi (Versaglia), Pignatelli (Bologna)

és az újonnan kinevezett Kollonics (Bécs). Szeptember 2-át, a győzelem napját éppen a 27 új bíboros kinevezése tette emlékezetessé, akiket a pápa még akkor léptetett elő, amikor nem volt ismeretes Rómában az ostrom szerencsés kimenetele. Általánossá lett az a vélemény, hogy a pápa égi sugallatra járt el, amit megfigyelhetünk nagyon sok üdvözlő levélben. Raggi kardinális például a többek között ezt írja:

«Le grandi, et eroiche operazioni della Santità Vostra sono ispirazioni del Cielo miracolosamente eseguite dalla sua piissima, et esemplare vigilanza, come s'è ravvisato nell'acquisto di Buda conseguito dall'armi cesaree nel felicissimo giorno della Promozione.» (Lett. Card. n. 50, f. 114.)

A főpapok után a kisebb egyházi méltóságok viselői is kötelességüknek érezték, hogy az egyház fejét személyében halmozzák el hálateljes köszönettel. A pisai préposton kezdve Domenico Lo Savio barii diakonusig egyforma lelkesedéssel tesznek tanubizonytságot őszinte örömukről még azok is, akik az ünnepélyes pillanatot valamiféle kívánság előterjesztésére használják fel.

Említésre érdemes, hogy sokan a pápa uralkodásának 10. évfordulóján, szeptember 21-én utaltak gratuláló soraikban a budai diadalra és a kardinálisok évek óta szünetelő előléptetésére, mint a decennium méltó befejezésére. Barbarigo kardinális Páduában szeptember 13-án kelt leveléből idézzük:

«Non posso esprimere a Vostra Santità l'infinita consolatione che prouo pensando con quanta prosperità e gloria entra la Santità Vostra in questi giorni nell'anno undecimo del suo glorioso Pontificato doppo hauer chiuso l'antecedente con successi doppiamente memorabili e maravigliosi di pace e di guerra.» (Ibid. f. 137.)

A pápa is a legrésztvevőbb örömmel válaszolt az értesítésekre és köszönetnyilvánításokra és mindenkit apostoli áldásában részesített, aki a nagy siker kivívásában közreműködött. Lipóthoz, a lotharingiai herceghez, Miksa Emánuel bajor választóhoz stb. intézett brevéit Berthier bocsátotta közre (Innocentii P. P. Epistolae Ad Principes, Romae, 1890) s a november 30-án Lipót királyhoz írt levele fontos adatot tartalmaz a Szent István-kultuszra vonatkozólag. Ebben közli ugyanis a királlyal, hogy kérésének engedve Szent István király tiszteletére «sub ritu semiduplici» különleges officiumot rendelt el.

III.

ESTERHÁZY PÁL, MAGYARORSZÁG NÁDORA ÜDVÖZLI XI. INCE PÁPÁT AZ ORSZÁG SZÉKHELYÉNEK VISSZAFoglalása ALKALMÁBÓL.

Magyarország nádora, a legelső azok között, akik átérezték a történelmi esemény horderejét, nem mulasztotta el, hogy méltó formában lerójjja a tisztelet és a hála adóját az országunk számára gondviselészerű nagy férfiúnak, XI. Ince pápának. 1686 október 30-án Bécsben kelt latinnyelvű levelét Nádasdy Lászlóval küldi Rómába, aki fontos követi tisztét, maga is egyházi férfiú lévén, legalkalmasabban tölthette be. Meg-

bíztatást kap arra is, hogy részletekbe menő szóbeli jelentést tegyen a pápának. A Vatikáni Titkos Levéltárban őrzött, eddig ismeretlen levelet teljes egészében közöljük. (Lett. dei Principi n. 215, f. 490.)

Beatissime Pater, Domine mihi clementissime.

Siquidem Divina favente clementia, Buda Caput Regni Hungariae, priscorumque Sanctorum Regum sedes, in Christianorum, ac consequenter Augusti Caesaris et Regis Nostri clementissimi potestatem devenit, partium mearum esse duxi, ut Sanctitati Vestrae, veluti Patri Orthodoxorum universali, cum humillima aggratulatione hisce me summa cum demissione praesentarem, vovendo quam humillime, dignetur Divina Bonitas sub auspicio et protectione Sanctitatis Vestrae Turcicam Tyrannidem, non solum a cervicibus Hungariae, verum etiam totius Europae, ac Terrae Sanctae Salvatoris Nostri Jesu Christi sanguine illustratae, clementissime amovere.

Interim vero, Beatissime Pater, ut de omnibus particularitatibus Sanctitas Vestra sit informata, misi Reverendum Fratrem Ladislaum Nadasdi Nepotem meum ad Sanctitatem Vestram, qui de omnibus Sanctitati Vestrae plenior faciet relationem.

Supplicando humillime, dignetur Sanctitas Vestra, hanc afflictam Nationem in suam Protectionem accipere; Noverit Sanctitas Vestra Regnum hoc ab antiquo Apostolicum fuisse, atque adeo Apostolico Juri merito subiectum, neque diffido, quod opitulante Dextera Divina et protegente Sanctitate Vestra, visurus ego quoque sim Regnum hoc Sanctae Romanae Ecclesiae totaliter unitum, quod ut Deus misericordissimus elargiatur, faciatque non Hungariam solum, sed totam etiam Christianitatem, sub Sanctitatis Vestrae Patrocínio contra Christi hostes unitam et victoriosam, toto ex corde voveo et maneo

Sanctitatis Vestrae

Humillimus Cliens

Paulus Esterházy

Hungariae Palatinus

Viennae 30 Octobris 1686.

A pápa külön brévében köszönte meg a küldöttséget Esterházy Pál nádornak, amelyben biztosítja őt és az országot jóakaratóról. A pápa díszes levelét az Esterházy hercegi levéltárból Bubits Zsigmond⁷⁾ közölte, olvasható azonkívül Augustin Theiner idézett munkájában is.

IV.

BUDA VISSZAFOGLALÁSA AZ OLASZ IRODALOMBAN.

A Bécs felmentésével meginduló magyarországi felszabadító hadjárat az egész keresztény világ lelkes tekintetét hazánkra irányította. A világraszóló győzelmek híre felgyújtotta mindenütt az európai szolidaritás érzését s legendás hírnév kapta szárnyra a hősök nevét, akik a nemes küzdelemben kitűntek. Oly megbecsülés és oly irigyelt babér övezte

a távoli érdeklődő szemében a török ellen harcoló magyar, német, olasz, francia, angol vitézek homlokát, hogy egy utolsó fellobbanásra a szaracénok ellen küzdő frank lovagok és a Szentföldre induló keresztetek epikus kora kelt új életre.

A háború Buda visszavételéig terjedő első rövid szakaszában valóban oly nagy volt az általános keresztény vállalkozás nemes hevülete, hogy XIV. Lajos is kénytelen volt a francia főnemesség nem egy tagját a vetélytárs I. Lipót táborába Magyarországra engedni. A 7000 főnyi külföldi önkéntes nagyobb része azonban Itáliából jött, amelynek a török szintén évszázados ellensége volt; az olasz tengeri repubblicák állandóan háborúskodtak a törökkel.

A vallási, társadalmi, faji különbözőségekből kifolyólag a mohamedán világ merőben ellentétes pólust képviselt, amelynek európai jelenléte aggodó érdeklődés középpontjában állott. Ez magyarázza elsősorban Tasso barokk eposzának XVII. századi nagy népszerűségét és százszámra jelentkező utánzóját, akik közül sokan az egykorú török elleni harcokat választották tárggyul, mint Marco Rossetti (*La Sacra Lega*), Giuliano Pierelio (Vienna Difesa), Domenico Antisari (Il Leopoldo, ovvero Vienna Liberata). Készült ilyen eposz Buda visszavételéről is: Federigo Nomi, »Buda Liberata« és Antonio Costantino, »La Buda Conquistata« c. művei, amelyek a tasso-i cím ellenére sem képviselnek jelentékeny irodalmi értéket.⁸⁾

A keresztény fegyverek budai győzelmének emlékét őrzi megszámlálhatatlan egyéb alkalmi költemény, szonett, canzone, népies dialógus, színjáték stb. is, amely nagyjából az egykorú irodalmi akadémiák ünnepélyein hangzott el. Sok gáncs érte — és méltán — a XVII. századi akadémikus verselést, mert hova-tovább üres, fellengzős irodalmi játékká fajult. A keresztény európai sorsközösség és az itáliai vitézség őszintébb, tárgyhoz méltó hangokat csalt ki az akadémiák költőtáborából és a nemzeti, hazafias érzés kifejlesztésének irányában készítette elő a talajt. Nem véletlen, hogy Vincenzo da Filicaia, akinek nevét a Bécs felszabadítására írt költemények tették Európa-szerte ismertté, írta a kor legszebb hazafias versét.

Krisztina svéd királynő is őt tartotta a kor legnagyobb olasz költőjének és besorozta a római Accademia Reale tagjai közé. Még ugyan csak egy 1684-ben hozzá intézett levelében azt kívánta a költőnek, hogy »Il Signor Iddio, con prosperar sempre più l'armi de' Principi Cristiani, vi faccia diventare così gran Profeta, quanto siete un Poeta incomparabile«. És valóban a Buda visszafoglalásáról szerzett 6 szonettjének egyikében igazmondó jósnak bizonyult, amikor így énekelt:

Sull'altare di Buda ampie ruine
Siede stanco, e mi dice il mio pensiero:
Qui le sciagure del Pannonio Impero
Ebbor principio, e forse avran qui fine.

Krisztina királynő éppen pápai kihallgatáson volt, amikor jelentették a Vatikánban Buda visszafoglalásának örömhírét. Terlon francia követnek aznap írt, előbb közölt levelében mindjárt megemlíti a túláradó

lelkesezés hangján a nagy világeseményt s annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy a lotharingiai herceg és a bajor választó nemcsak a kor legnagyobb hősei, hanem a heroikus korok vezéralakjainak rangjára emelkednek. Kötelességének érzi, hogy erre mindenkinek felhívja figyelmét. Akadémiájának rendes fizetést élvező másik két költő tagja, Alessandro Guidi és Benedetto Menzini egymással versenyezve igyekeznek eleget tenni a királynő óhajának s jóllehet Menzini a nagyobb, értékesebb költő, Guidinek sikerül éppen ezen alkalomból szerzett canzonejával Itália-szerte hírt, nevet szereznie.

Benedetto Menzini⁹⁾ a királynő nevében ünnepli Buda hőseit és a megszabadított várost, amit az első strófában előrebocsát:

Or che Cristina i plausi suoi gli aggiunge
Onde per Lei giammai non resta incerto
Di provata Virtute il prègio, e 'l merto.

A költeménynek hazánkra és a visszavívott székvárosra vonatkozó szakaszait helyénvalónak tartjuk a következőkben szemelvényesen közölni:

Ben del braccio divin sì varia è l'arte
Che non può uman consiglio
I' magisteri suoi giugnere in parte.
Di trombe appena un lieve suono Eì mosse,
Ch'altra città percosse
Di superba empietà gravida il ciglio:

Ed or perché la Nobile Regina
Dell'Ungaro paese
Calchi l'antiche offese,
Il tutto arde d'incendio, e di ruina:
E pria che splenda in Regio Trono accolta,
Nelle ceneri sue quasi è sepolta.
Al balenar di Sdegno acerbo e duro
Potea'l Motor superno
Franger l'avverso inespugnabil Muro.

Ma qui non vuol, che la Vittoria sembri
Del ciel mirabil' opra:
Vuol, che l'Età futura oda, e rimembri
Il rinnovato Assedio, e i lunghi affanni,
E gli aspri oltraggi, e i danni,
E i forti Eroi torbido oblio non cuopra.
E vuol che le più sagge illustri penne
Dall'Etiope all'Orse
Narrin come risorse

La forte Buda, e i prischi onori ottenne,
 Vinse, cadendo, e quasi al Suol destrutta
 Fu alla sua prima Libertà ridutta.
 Ed ecco Ella risorge, e intorno mira
 Cinta di bianca oliva :
 Poi dice, Se di nuovo aurea respira
 La Gloria mia, e se di nuovo splende
 E di fulgor s'accende
 La mia Corona, a' miei Campion s'ascriva :

Nè solo il Rabbe, e L'Istro, e'l Reno applaude
 Alle mie chiare palme,
 Ma sin dove ha il Valor premio di laude,
 Veggio sul Tebro ancòr spirti canori
 Farsi fabbricatori
 D'un più bel Campidoglio alle grand'Alme.
 E già il Sommo Innocenzio alza la mano
 Del Ciel ministra ; e muove
 Le voci, onde a noi piove
 L'ampie sue grazie il Regnator sovrano.
 Io vinta dal fulgòr del sacro Volto,
 Dimessa il ciglio, il mio gran Padre ascolto.

Krisztina királynő azonban nem feledkezett meg az ostrom olasz hősi résztvevőiről sem, s megbízta Alessandro Guidit, hogy állítson méltó költői emléket az utolsó roham alkalmával hősi halált halt Michele D'Asti bárónak. Crescimbeni szerint ebben a versben bontakozik ki először szerzőjének költői tehetsége.

Az Accademia Reale költőinél is nagyobb arányban foglalkoztak Buda ostromával a Felice Rospigliosi kardinális elnöklete alatt működő Accademia degli Infecondi tagjai. Vallásos egyesületből fejlődtek irodalmi akadémiává, amely ebben az időben közel száz éves multra tekintett vissza. Idevonatkozó költeményeiket gyűjteményesen adták ki, éppúgy, mint a Bécs felmentésére írott verseket. Néhány tagjuk a Krisztina királynő akadémiájából fejlődött Arcadiában működött tovább s az arcadisták köteteiben is közreadták Buda felszabadítására vonatkozó verseiket. (Vincenzo Leonio, Pompeo Figari stb.) Ebben a secentista alkalmi költészetben kevés figyelemreméltó, irodalmi becsű mozzanat akad, említést érdemel azonban Silvio Stampiglia »S. Stefano Primo Re Dell'Ungheria« c. műve és Giuseppe Berneri »Il Meo Patacca« c. komikus eposza. Giuseppe Berneri az akadémia titkára volt hosszú időn keresztül s romanescó dialektusban, sokáig nagy érdeklődéssel olvasott, satirikus verseket írt. Komikus eposza többek között elmondja, hogy a trasteveri népies hős a Piazza Navona sarkában felépített Budavárának hasonmását és a töröknek öltözött száz főnyi őrséget ugyanannyi ostromlóval lóháton megrohmozza, a basát személyesen legyőzi és a várat diadalmasan beveszi. A múlt században napvilágot látott kiadásokat Bartolomeo Pinelli ismert metszetei teszik élvezetessé.

A többi akadémia tagjai is Olaszország-szerte elhalmozták dicsőítő magasztalással a törökellenes keresztény szövetség államfőit, az ostromló sereg fővezéreit, a pápát és a győzelem napján eléleptetett kardinálisokat; számos költeményben áldoztak az ostrom olasz hősi halottai: Michele d'Asti báró, Domenico Spinola márki és Piccolomini herceg kegyeletes emlékének.

Az olasz irodalmi élet középpontja azonban ezidőtájt Róma volt, amit Krisztina királynő udvarának, majd az Arcadia megalakulásának lehet köszönni. Ezen utóbbinál a sokat kifogásolt pásztoröntös inkább merő külsőségnek számít s az akadémia lassan tudatossá váló célkitűzése az elsőkélyesedett költői nyelv megtisztítására irányult.

Fejtegetéseink eredményeképp ezúttal annyit kívánunk leszűrni, hogy az akadémiákban tömörült egykorú költők legfigyelemreméltóbb alkotásai foglalkoznak a török elleni, legtöbbször magyarországi harcokkal s a közös ellenséggel szemben érzett európai szolidaritás szolgálta kiindulópontul az olasz hazafias költészet további fejlődésének. Ezt bizonyítja az is, hogy az Arcadia megalapítói Crescimbeni tanúsága szerint ezt a címet elsősorban a velencei köztársaság moreai győzelmének emlékére választották, amellyel 1690 nyarán Morosini doge az egész antik Peloponnesost felszabadította a török uralom alól.

Szabó Mihály

JEGYZETEK.

- 1) Fraknoi Vilmos, *Relationes Cardinalis Buonvisi anno 1686.* (Monumenta Vaticana Hungariae. Series II, Tomus II.) Budapest, 1886.
Mgr. Guglielmo Fraknoi, *Papa Innocenzo XI.* Firenze 1903.
Onno Klopp, *Das Jahr 1683 und der folgende grosse Türkenkrieg.* Graz, 1882.
Onno Klopp, *Corrispondenza epistolare tra Leopoldo I. Imperatore ed il P. Marco d'Aviano capuccino.* Graz 1883.
Károlyi Árpád, *Buda és Pest visszavívása 1686-ban.* Budapest, 1886.
Ignazio Acsády, *La Liberazione di Vienna dall'assedio turco del 1683 e la liberazione dell'Ungheria dal giogo turco fino alla pace di Karlovicz del 1699.* Firenze 1908.
Max Immich, *Papst Innozenz XI.* Berlin, 1900.
Ludwig Freiherrn von Pastor, *Geschichte der Päpste.* 14 Bd. Freiburg im Breisgau 1930.
Hóman—Szekfü, *Magyar Történet V. kötet.*
- 2) Filippo Lancellotti, *Pel secondo centenario della cacciata dei Turchi da Buda.* Roma, 1886.
- 3) Augustin Theiner, *Monuments historiques relatifs aux règnes d'Alexis Michaélowitsch, Féodor III et Pierre le Grand Czars de Russie.* Rome, pag. 309.
- 4) Lancellotti id. m. 26. l.
- 5) Arckenholtz G. *Mémoires concernant Christine reine de Suède.* Amsterdam 1751. IV. 128.
- 6) Campana de Cavelli, *Les derniers Stuarts.* II. 118.
- 7) Sigismondo Bubits, *Avvisi circa l'assedio e la presa della fortezza di Buda nell' anno 1686.* Budapest, 1891.
- 8) Lásd Honti Rezső (E. PH. K. 1900. évf. 711., 801. l.), Kastner Jenő (Corvina 1927.), Alberto Gianola (Corvina, 1931.) ide vonatkozó értekezéseit.
- 9) *Opere di Benedetto Menzini.* Firenze 1731. 187. l. »Per La Conquista Di Buda L'Anno MDCLXXXVI.«

44. Buda 1686-i ostromát a Szent István-kultusszal kapcsolatban ábrázoló festmény.

M I S S A
Buda expugnata
fusis ad Deum præcibus
INNOCENTII XI. PONT. MAX. ope
et Inuictissimi LEOPOLDI semper Augusti armis
Quibus
Dextera Domini Christiani nominis Inimicum
percussit a.

Musici donauit Conuentibus
Matthæus Simonellus Cap. Pontif. Cantor
existente
Io. Antonio de Cappellettis de Perusio
eiusdem Cappella Magistro
Anno Dni M. DC. LXXXVI.

K Kyrie eleison
Kyrie eleison
Kyrie eleison Kyrie eleison

K Kyrie eleison
Kyrie eleison

K Kyrie eleison
Kyrie eleison

K Kyrie eleison
Kyrie eleison

